

ОСОБЛИВОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У ЄС

PECULIARITIES OF MIGRATION PROCESS REGULATION IN THE EU

Іванов А.Г., асистент кафедри права Європейського Союзу
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Троян А.О., студентка III курсу факультету права та економічної безпеки
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Скотницька Є.С., студентка III курсу факультету права та економічної безпеки
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

У статті досліджуються міграційні процеси Європейського Союзу, які відіграють важливу роль у його соціально-економічному та політичному розвитку, особливо в умовах глобалізації, конфліктів та змін клімату. Регулювання міграційних потоків є складним та багатограним процесом, що включає правові, економічні, соціальні та безпекові аспекти. Враховуючи зростаючу кількість мігрантів, політика ЄС щодо міграції постійно змінюється та адаптується до нових викликів, таких як міграційні кризи, демографічні зміни та питання інтеграції мігрантів у суспільство.

Увагу приділено, основному правовому інструменту регулювання міграції в ЄС – Загальноєвропейській системі притулку (Common European Asylum System, CEAS), що спрямована на уніфікацію стандартів надання притулку та розподілу відповідальності між державами-членами. Водночас функціонування Шенгенської зони вимагає ефективного контролю зовнішніх кордонів, що реалізується через діяльність агентства Frontex. Політика ЄС щодо міграції також передбачає співпрацю з третіми країнами для запобігання нелегальній міграції та боротьби з торгівлею людьми.

Під час аналізу авторами визначено, що однією з основних проблем є розподіл міграційного навантаження між країнами-членами. Нерівномірність розподілу мігрантів викликає напруженість між країнами ЄС, що проявилось, зокрема, під час міграційної кризи 2015 року.

Акцентовано увагу на політиці інтеграції мігрантів, яка є ще одним важливим аспектом міграційного регулювання. ЄС активно розробляє стратегії інтеграції, що включають мовну підготовку, сприяння зайнятості та соціальну підтримку. Водночас деякі країни-члени стикаються з труднощами у впровадженні ефективної інтеграційної політики, що може спричинити соціальну напругу та підвищення рівня ксенофобії.

Розглянуто особливості регулювання трудової міграції в ЄС. Запровадження Синьої карти ЄС (EU Blue Card) спрямоване на залучення висококваліфікованих спеціалістів, проте існує дисбаланс між попитом на ринку праці та рівнем кваліфікації мігрантів. Крім того, політика ЄС у сфері трудової міграції має враховувати потреби як економічного розвитку, так і соціального захисту місцевого населення.

Авторами зроблено висновок, що регулювання міграційних процесів у ЄС є багатовимірним процесом, що поєднує механізми контролю за міграційними потоками, захист прав людини, інтеграційні заходи та співпрацю з третіми країнами. Незважаючи на досягнення, ЄС продовжує стикатися з викликами, які потребують подальшого вдосконалення законодавства та посилення взаємодії між країнами-членами.

Ключові слова: міграційна політика, Європейський Союз, регулювання міграції, трудова міграція.

The article examines migration processes in the European Union, which play a crucial role in its socio-economic and political development, especially in the context of globalization, conflicts, and climate change. The regulation of migration flows is a complex and multifaceted process that includes legal, economic, social, and security aspects. Given the increasing number of migrants, the EU's migration policy is constantly evolving and adapting to new challenges, such as migration crises, demographic changes, and the integration of migrants into society.

Attention is given to the main legal instrument for migration regulation in the EU – the Common European Asylum System (CEAS), which aims to standardize asylum procedures and distribute responsibility among member states. At the same time, the functioning of the Schengen Area requires effective control of external borders, which is implemented through the activities of the Frontex agency. The EU's migration policy also includes cooperation with third countries to prevent illegal migration and combat human trafficking.

During the analysis, the authors identified that one of the main problems is the distribution of migration burdens among member states. The unequal distribution of migrants causes tensions between EU countries, which became particularly evident during the 2015 migration crisis. In response to these challenges, the European Commission proposed a reform of the Dublin System aimed at a more equitable distribution of migrants among member states.

The article emphasizes the policy of migrant integration, which is another important aspect of migration regulation. The EU actively develops integration strategies that include language training, employment assistance, and social support. However, some member states face difficulties in implementing effective integration policies, which may lead to social tensions and increased xenophobia.

The regulation of labor migration in the EU is also examined. The introduction of the EU Blue Card aims to attract highly qualified specialists, yet there remains a mismatch between labor market demand and the skill levels of migrants. Additionally, the EU's labor migration policy must balance economic development needs with the social protection of the local population.

The authors conclude that the regulation of migration processes in the EU is a multidimensional process that combines mechanisms for controlling migration flows, protecting human rights, implementing integration measures, and cooperating with third countries. Despite its achievements, the EU continues to face challenges that require further legislative improvements and enhanced cooperation among member states.

Key words: migration policy, European Union, migration regulation, labor migration.

Мета цієї статті полягає в аналізі сучасної міграційної політики Європейського Союзу, її правових механізмів та основних викликів у контексті глобальних міграційних процесів.

Постановка проблеми. Сучасна міграційна політика Європейського Союзу перебуває у стані постійної трансформації під впливом численних глобальних викликів, таких як збройні конфлікти, економічна нестабільність, зміни клімату та демографічні процеси. Внаслідок цих факторів значно зростає обсяг міграційних потоків до країн ЄС, що ставить перед ними завдання забезпечення

ефективного правового регулювання міграції з дотриманням прав людини та внутрішньої безпеки.

Водночас, виникає низка проблемних аспектів, пов'язаних із нерівномірним розподілом мігрантів між державами-членами, соціальною інтеграцією біженців, запобіганням нелегальній міграції та протидією торгівлі людьми. Функціонування Шенгенської зони вимагає злагодженої політики охорони зовнішніх кордонів, що ускладнюється відсутністю єдиного бачення у сфері міграційної політики серед країн-членів. Проблематика міграційних процесів загострюється під час кризових періодів, таких

як криза 2015 року чи масова міграція українських громадян унаслідок війни, що спричиняє нові виклики для законодавства та інституційної спроможності ЄС.

Недостатня уніфікація підходів до надання притулку, правового статусу мігрантів та трудової міграції призводить до соціальної напруги, зростання рівня ксенофобії, а також до порушення принципів солідарності між державами-членами. Така ситуація актуалізує необхідність комплексного аналізу та удосконалення механізмів регулювання міграційних процесів в ЄС.

Виклад основного матеріалу. Міграція населення відіграє ключову роль у становленні світової історії, адже саме вона стала каталізатором для виникнення держав, а також впливала на економічний, культурний і політичний розвиток суспільства та цивілізації загалом. З одного боку, міграція є невід'ємною частиною суспільних відносин, а з іншого – відображає рівень економічного й політичного розвитку країни. На кожному етапі вона зазнає якісних змін, має свої особливості, напрямки й тенденції, що робить її складним, багатограним і неоднозначним явищем [1, с. 6]. Згідно з рекомендацією Організації Об'єднаних Націй щодо статистики міжнародної міграції, мігрантом варто вважати особу, яка проживала в іншій країні понад рік, незалежно від причин переїзду – добровільно чи примусово. У цьому визначенні не враховуються особи, які прибувають на короткий термін, зокрема туристи або бізнесмени. Водночас до поняття міграції відносять деякі категорії короткострокових мігрантів, наприклад, сезонні сільськогосподарські працівники [2, с. 14–15].

У науці дослідники дійшли згоди щодо класифікації країн світу за походженням мігрантів, тому виокремили три основні групи. *Перша група* – це країни-донори, які є джерелом міграційних потоків, включаючи легальних і нелегальних мігрантів, трудових мігрантів, біженців та шукачів притулку. *До другої групи* належать держави з високим рівнем соціально-економічного розвитку та матеріального добробуту, зокрема країни Європейського Союзу, США, Австралію, Японію, Канаду. Їх називають країнами-реципієнтами, оскільки вони здебільшого приймають мігрантів різних категорій, не генеруючи значних міграційних потоків. *Третя група* – це країни, які одночасно виступають і як реципієнти для менш розвинених держав, і як «постачальники» мігрантів для економічно сильних країн [3, с. 143].

Для регулювання та управління міграційними процесами було укладено значну кількість договорів і декларацій. Одним із перших актів, що закріплює право на свободу пересування та вибір місця проживання, є Загальна декларація прав людини 1948 року [4]. Це право є одним із фундаментальних особистих прав людини і громадянина. Жодна особа не може бути позбавлена можливості самостійно обирати країну для свого майбутнього. Водночас прибуття до іноземної держави передбачає дотримання її законодавства та повагу до цінностей і традицій місцевого населення. Загалом, ці та інші міжнародні документи містять основоположні принципи міжнародної міграційної політики, визначають її ключові напрями та механізми реалізації, які активно використовуються в європейських країнах. Основою ухвалення цих нормативних актів і угод став принцип «мультикультуралізму», що не вимагає асиміляції переселенців, а дозволяє існування закритих громад мігрантів незалежно від традицій, історії та особливостей країни їхнього нового проживання [1, с. 20].

Наступним ключовим документом, що офіційно закріпив положення щодо регулювання міграційних процесів у Європейському Союзі, став Маастрихтський договір (1992 р.). Його передумовою було підписання у 1985 році в замку Шенген (Люксембург) угоди між урядами країн Бенілюксу, Федеративної Республіки Німеччини та Французької Республіки [1, с. 20].

Усвідомлюючи, що неконтрольований потік мігрантів може спричинити значні проблеми в майбутньому,

в червні 1997 року європейське керівництво ухвалило Амстердамський договір. Його головною метою було підготувати Європейський Союз до можливих викликів, пов'язаних із майбутніми хвилями розширення. Угода передбачала чимало заходів для посилення контролю за міграційними процесами. У документі були закріплені критерії та процедури визначення країни-члена, відповідальної за розгляд клопотань про надання притулку, які подають громадяни третіх країн. Також угодою встановлено мінімальні вимоги до прийому шукачів притулку на території ЄС і передбачено умови для тимчасового захисту осіб, які прибули з третіх країн та не можуть повернутись до себе на батьківщину, а також тих, хто потребує міжнародного захисту. Окрім цього, у положеннях Договору передбачено регулювання прав та умов проживання громадян третіх країн, які легально перебувають на території держав-членів ЄС, а також їх можливості переміщення до інших країн Союзу. Особлива увага була приділена боротьбі з нелегальною імміграцією та розвитку спільної імміграційної політики. [5, с. 134].

У ХХІ столітті правове врегулювання міграційних процесів набуло статусу одного з пріоритетних завдань для сучасної Європи. Європейський Союз визначив своєю метою формування «всеосяжної міграційної політики», яка ґрунтується на єдиних принципах прийняття громадян третіх країн до країн-членів, водночас гарантуючи захист спільного кордону ЄС [6, с. 110]. Однак активні кроки в цьому напрямку не були зроблені одразу. Зокрема, Лісабонський договір 2007 року не спричинив суттєвих змін у міграційній політиці Європейського Союзу, проте закріпив за Радою ЄС право визначати ключові напрями розвитку законодавства та оперативного планування у сфері свободи, безпеки й правосуддя, охоплюючи й питання міграції [7].

У 2008 році на саміті в Брюсселі в положеннях Європейського пакту про імміграцію та притулок було деталізовано та закріплено цілі міграційної політики, яка сформувала Єврокомісія – «процвітання, солідарність, безпека». Пакт визначає низку політичних домовленостей між країнами ЄС щодо регулювання міграційних процесів, проте не має юридичної обов'язкової характеру. У ньому підкреслюється, що міграція може значно сприяти економічному розвитку ЄС. При цьому, наголошується, що державам-членам ЄС необхідно здійснювати докладати максимальних зусиль для управління міжнародними переміщеннями населення, враховуючи реальні можливості щодо прийому мігрантів, з огляду на реальний стан на ринку праці, доступу до житла, охорони здоров'я, освіти та соціальних послуг, а також захист від потенційної експлуатації [8].

Згодом було ухвалено Стокгольмську програму, яка засвідчила недостатню готовність держав-членів ЄС активно вирішувати питання міграції та включала обмежену кількість нових ініціатив. Основна увага Європейського Союзу в сфері спільної міграційної політики була зосереджена на підтриманні вже досягнутих напрацювань і належному функціонуванні прийнятих домовленостей, зокрема Шенгенської системи [7].

Європейський Союз, окрім розробки та втілення загальних принципів щодо внутрішньої та зовнішньої міграції, пріоритетом визначило створення єдиної системи надання притулку, правовою основою якої є Женевська конвенція про статус біженців та спільні гуманітарні принципи 1951 року. Як наслідок, були розроблені спільні підходи до стандартів надання притулку, забезпечення харчування під час розгляду заяв на притулок, гарантування прав на єдність сім'ї, а також забезпечення доступу до освіти, працевлаштування та охорони здоров'я. Крім того, були встановлені стандарти для прийому осіб, що втекли від військових конфліктів. У 2011 році була схвалена Директива про міжнародний захист, а також оновлений

Глобальний підхід до міграції та мобільності 2005 року. У 2013 році було переглянуто Директиву, що регулює процедуру надання статусу біженця, яка в порівнянні з попередніми версіями спростила процес отримання статусу біженця та визначила терміни для доступу до освіти та працевлаштування [9, с. 171].

Попри зусилля, спрямовані на врегулювання міграційної політики, Європейський Союз у 2015–2016 роках опинився перед кризою біженців. Ця криза серйозно вплинула на ключові здобутки ЄС, зокрема на функціонування зони вільного пересування, адже частина держав-членів відновила контроль на внутрішніх кордонах. У 2015 році країни Центрально-Східної Європи активно виступили проти ініціативи щодо розселення шукачів притулку в межах ЄС, яку підтримали Німеччина та інші західноєвропейські держави через нестачу робочої сили. У вересні 2015 року держави «Вишеградської групи» ухвалили спільну заяву, в якій вказали на неприйнятність введення обов'язкових та постійних квот на розподіл мігрантів. Після терактів у Брюсселі в березні 2016 року прем'єр-міністр Польщі оголосив про відмову приймати біженців за зазначеним планом, таку позицію підтримали й Румунія та інші нові країни-члени ЄС. Сукупність цих подій стала визначальним фактором посилення міграційної політики та жорсткої позиції щодо біженців у Польщі та ряді інших держав Східної Європи [10].

Збройний конфлікт у Сирії та нестабільність в інших країнах Східного регіону спричинили суттєве зростання кількості біженців, які прибувають до країн Європи. Це зумовило необхідність комплексного підходу до врегулювання міграційної ситуації як на європейському рівні, так і в державах, де тривають воєнні дії. Найбільша кількість заяв на отримання притулку надходила від громадян Сирії – 50,5 тисяч, а також Афганістану – 26,3 тисячі. Водночас значний обсяг заявок подали громадяни країн Західних Балкан, зокрема з Сербії – 26,4 тисячі та Косова – 20,2 тисячі. Найбільший відсоток заявників звертався до Німеччини (близько 30%), Франції (15%) та Швеції (12,5%). Визнання статусу біженця становило 53,4% у Швеції, 26,4% у Німеччині та 17% у Франції [11, с. 8].

Одним із найбільших випробувань для міграційної системи ЄС є стрімке зростання числа біженців та нелегальних мігрантів. За даними статистики, у 2019 році на кордонах Європейського Союзу було зафіксовано майже 142 тис. випадків незаконного перетину кордону [12]. Через це, у 2020 році основними темами міграційних дебатів у Європі стали проблеми, пов'язані з нелегальною міграцією та наданням притулку. Два основні показники відображають ключові події: затримання при перетині кордону та загальна кількість заяв на надання притулку до ЄС. Дані щодо подачі заяв свідчать про те, що лише невелика частина тих, хто звертається за притулком, раніше була зареєстрована в ЄС після нелегального перетину зовнішніх кордонів. Це зумовлено тим, що країни ЄС посилили політику та все більше акцентують увагу на реєстрації притулку у першій країні прибуття [13, с. 34].

У контексті сьогодення варто наголосити, що ЄС знову зіштовхнувся з міграційною кризою, яка була викликана повномасштабним вторгненням росії в Україну. Станом на 30 листопада 2024 року, 4,2 мільйона українців отримали статус тимчасового захисту в країнах Європейського Союзу. У червні Рада ЄС ухвалила рішення продовжити тимчасовий захист для понад 4 мільйонів українських біженців до 4 березня 2026 року. Європейський закон про тимчасовий захист встановлює мінімальні стандарти захисту, хоча рівень допомоги може відрізнятися у різних країнах-членах ЄС. У січні 2024 року Управління ООН з координації гуманітарних питань повідомило, що більше ніж 6,3 мільйона українців залишаються біженцями в різних країнах [14].

Важливо зазначити, що після початку воєнного вторгнення до України 24 лютого 2022 року ЄС швидко відреагував, проявивши ефективну солідарність і надаючи допомогу тим, хто її потребував. Саме тому вперше в історії ЄС увів в дію Директиву про тимчасовий захист, у якій закріплено правові норми для регулювання масового прибуття біженців. Паралельно Європейська Комісія оперативно налагодила співпрацю з державами-членами ЄС для отримання актуальної інформації про ситуацію на місцях та протидії торгівлі людьми [15]. 20 грудня 2023 року країни ЄС дійшли згоди щодо впровадження нової інтегрованої системи та нормативних засад регулювання переміщення нерегулярних мігрантів і шукачів притулку в межах Союзу. Основним завданням цієї угоди визначено забезпечення більш рівномірного та солідарного розподілу відповідальності за прийом новоприбулих між усіма країнами-членами [16]. Актуальна міграційна криза в ЄС може мати низку негативних наслідків для країн-учасниць, зокрема й збільшення рівня злочинності. З 18 лютого 2024 року на території Європейського Союзу почала діяти система інформації та авторизації, яка спрямована на контроль в'їзду осіб, що можуть становити загрозу громадському порядку [9, с. 171].

Міграційні кризи 2015 і 2022 років стали загрозою національній та регіональній безпеці більшості європейських країн. Ліберальна політика ЄС і недостатній контроль призвели до міжнародних конфліктів, терористичних актів, екстремізму та економічного навантаження. Вирішення цих проблем потребує комплексного перегляду міграційної політики, уніфікації законодавства, посилення нагляду та відповідальності. Також важливими є захист кордонів, допомога мігрантам у житті, працевлаштуванні, доступі до медицини та створення інституту кураторства для їхньої адаптації [13, с. 58].

Попри всі труднощі в регулюванні міграційних процесів, в ЄС діють дієві механізми інтеграції мігрантів у суспільство відповідної держави. Зокрема, в ЄС діє Блакитна карта та спеціальні візи для висококваліфікованих фахівців, а також полегшений порядок отримання дозволу на роботу (наприклад, у Нідерландах такі працівники звільнені від випробувального терміну). Крім того, запроваджено квоти та обмеження, що визначають кількість мігрантів залежно від їхньої національності та рівня кваліфікації. Також активно проводиться політика повернення кваліфікованих спеціалістів, що передбачає спрощені умови працевлаштування для осіб із історичними або родовими зв'язками з приймаючою державою (як, наприклад, в Ірландії) [17].

Швеція має значний досвід у створенні комплексної системи підтримки мігрантів. До неї входять безкоштовні курси офіційної мови, сприяння працевлаштуванню та забезпечення доступу іммігрантів до державних послуг. Однак країна запровадила нові заходи імміграційного контролю, які ускладнюють процес возз'єднання сімей і скорочують термін дії дозволу на тимчасове проживання [18, с. 110]. Данія, незважаючи на сувору політику щодо в'їзду, пропонує низку програм для підтримки мігрантів після їх прибуття. Вона має одну з найжорсткіших імміграційних політик, але водночас сприяє інтеграції тих, хто успішно адаптується до суспільства. У той же час, Італія стикається з різними викликами у сфері міграції, зокрема високим рівнем безробіття серед мігрантів, дискримінацією та ксенофобією. Незважаючи на заходи, ініційовані урядом для подолання цих проблем, країні ще належить пройти значний шлях у вирішенні міграційних питань [19, с. 35].

У державах-членах Європейського Союзу дослідження міграційних процесів здійснюють численні міжнародні урядові та неурядові організації, які систематично, здебільшого щороку, оприлюднюють результати своєї роботи у форматі звітів, аналітичних оглядів, доповідей і рекомендацій. Зазначені матеріали мають суттєвий вплив на

формування міграційної політики ЄС. Серед таких організацій варто відзначити Міжнародну організацію з міграції, Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, Раду Європи, Європейську економічну комісію ООН, Європейську комісію з міжнародної міграції, Інтерпол, Агентство ЄС із співробітництва у сфері правоохоронної діяльності, Європейський центр протидії незаконному переправленню мігрантів та інші структури. Крім того, дослідження активно здійснюються на базі наукових центрів провідних університетів європейських країн [1, с. 25].

Одним із ключових інструментів підтримки держав-членів у сфері міжнародного захисту є Агентство Європейського Союзу з питань притулку (EUAA). Воно виконує функцію ресурсного центру, надаючи практичну, юридичну, технічну, консультативну та оперативну допомогу в різних форматах. Водночас EUAA не замінює національні органи, відповідальні за надання притулку та прийом мігрантів, а лише сприяє узгодженню підходів і покращенню координації між країнами. Кінцевою метою роботи EUAA є забезпечення єдиного підходу до розгляду заяв про надання притулку в усіх державах-членах ЄС+, щоб кожна особа отримувала однакову відповідь на свою заяву незалежно від країни подання. Так само заявники мають проходити схожі процедури з однаковими умовами, правами та обов'язками, що сприятиме підвищенню ефективності та справедливості європейської системи притулку [20].

Висновки. Регулювання міграційних процесів у Європейському Союзі є складним багатовимірним явищем, що охоплює правові, економічні, соціальні та безпекові аспекти. У сучасних реаліях міграція виступає не лише викликом, а й важливим чинником розвитку, що вимагає від ЄС ефективної та збалансованої політики. Для сучасної міграційної політики ЄС характерним є уніфікація законодавства, посилення контролю за зовнішніми кордонами та вдосконалення механізмів інтеграції мігрантів. Одним із ключових завдань є створення справедливої системи розподілу мігрантів між державами-членами, що передбачає як фінансову, так і адміністративну підтримку країн, які приймають найбільше мігрантів. Водночас держави ЄС прагнуть знайти баланс між наданням гуманітарної допомоги та гарантуванням безпеки власних громадян.

Попри значні виклики, Європейський Союз продовжує вдосконалювати свою міграційну політику, зосереджуючись на підвищенні ефективності управління міграційними потоками, захисті прав людини та стабільності внутрішнього ринку праці. Для досягнення цих цілей необхідне подальше вдосконалення законодавства та посилення інституційної спроможності ЄС та посилення координації між країнами-членами. Таким чином, регулювання міграційних процесів залишається динамічним і стратегічно важливим питанням, що потребує комплексного підходу та гнучких рішень відповідно до сучасних викликів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Тульба Н. І. Правове регулювання міграції в Європейському Союзі: магістерська робота. Західноукраїнський національний університет. Тернопіль, 2020. 72 с.
2. Міжнародна термінологія у сфері міграції: українсько-англійський тлумачний словник. Київ. БЛАНК-ПРЕС. 2015. 100 с. URL: https://ukraine.iom.int/sites/g/files/tmzbd11861/files/documents/iom_migration_glossary_color_block_press.pdf (дата звернення: 20.03.2025).
3. Журавовська Л. А. Тенденції освітньої міграції в контексті глобалізації економічного розвитку. *Демографія та соціальна економіка*. 2014. № 1 (21). С. 233–242.
4. Загальна декларація прав людини: прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 р. / База даних «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (дата звернення: 20.03.2025).
5. Н. В. Антонюк, М. М. Микієвича. Європейський Союз: політика, економіка, право: навч. посібник. Львів, 2005. 532 с.
6. Кормич А. І. Правова регламентація міграційної політики ЄС: обумовленість та значення. *Правове життя сучасної України: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.* (Одеса, 15 трав. 2020 р.). Одеса, 2020. Т. 1. С. 108–111.
7. Collett E. Beyond Stockholm: overcoming the inconsistencies of immigration policy. *European Policy Centre Working Paper*. 2009. № 32. 98 р.
8. European Pact on Immigration and Asylum. URL: <https://surl.gd/dkyyyqt> (дата звернення: 20.03.2025).
9. Мельник Ю. П. Міграційна політика ЄС в контексті військових дій в Україні та світі. *Політикус*. 2024. №1. С. 169–173.
10. Скринька Д. В. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права 1966 р. Українська дипломатична енциклопедія. Редкол.: Л. В. Губерський (голова) та ін. Київ: Знання України, 2004. Т. 2. 812 с.
11. Малиновська О. А. Міграційна політика Європейського союзу: виклики та уроки для України Київ: НІСД, 2014. 48 с.
12. EU illegal border crossings 2023. *Statista*. URL: <https://www.statista.com/statistics/454775/number-of-illegal-entries-between-bcps-to-the-eu/> (дата звернення: 21.03.2025).
13. Фаб'янський В. А. Особливості регулювання та розвитку міграційних процесів в країнах європейського союзу: уроки для України: магістерська робота. Чорноморський національний університет ім. Петра Могили. Миколаїв, 2023. 92 с.
14. Свобода Р. Кількість біженців з України в ЄС знову зросла і складає 4,2 мільйона – дані Євростату. *Радіо Свобода*. URL: <https://surl.li/vvdzgy> (дата звернення: 21.03.2025).
15. Migration management: Welcoming refugees from Ukraine. *Migration and Home Affairs*. URL: <https://surl.li/snphe> (дата звернення: 21.03.2025).
16. Новий Пакт щодо міграції та притулку запровадить систему розподілу мігрантів серед країн ЄС. *Голос Америки*. URL: <https://surl.li/euygpr> (дата звернення: 21.03.2025).
17. Кліменко О. В., Маринич Н. В. Особливості регулювання міграційних процесів у сучасних умовах розвитку світового господарства: дис. ... канд. юрид. наук: Суми, 2012.
18. Окольні М. Регіональні та локальні перспективи. Нові тенденції та основні проблеми у міжнародній міграції: перспективи Центральної та Східної Європи. *Міжнародний журнал соціальних наук*. 2001. № 032. С. 101–116.
19. Арабаджа Д. І. Інтеграція українських мігрантів у ринок праці ЄС в умовах міграційної кризи: кваліфікаційна бакалаврська робота. Київський національний університет ім. Вадима Гетьмана. Київ, 2024. 75 с.
20. Чим ми займаємося. *European Union Agency for Asylum*. URL: <https://euaa.europa.eu/uk/pro-nas/chym-my-zaumayemosya> (дата звернення: 21.03.2025).